

Вада змывае, вецер зносіць... (Чаму спусташаецца глеба і як з гэтым змагацца)

Праблема дэградацыі зямель у выніку кліматычных асаблівасцяў пэўнага рэгіёна і дзейнасці чалавека, а таксама наступствы глабальнага пацяплення, якія праяўляюцца ў тым ліку ў эрозіі і спусташэнні глебы, маюць месца і ў Беларусі. Найбольш адчувальна тое выяўляецца ў змяншэнні ўраджайнасці сельскагаспадарчых культур і прадукцыйнасці траў.

Дэградацыя глеб — сукупнасць натуральных і антрапагенных працэсаў, якія вядуць да змянення функцый глеб, колькаснага і якаснага пагаршэння іх складу, уласцівасцяў, рэжымаў і прыродна-гаспадарчай значнасці зямель, растлумачыў Юрый ШАШКО, дырэктар Інстытута глебазнаўства і аграхіміі НАН Беларусі.

Сярод усіх відаў дэградацыі глеб сельскагаспадарчых зямель нашай краіны пераважаюць водная эрозія і ветравая эрозія. Радыеактыўнае забруджванне,

мінэралізацыя арганічнага рэчыва тарфяных глеб, дэгуміфікацыя (разбурэнне глебавага гумусу пад уздзеяннем аэробных мікраарганізмаў-мінэралізатараў) і ўшчыльненне глеб, забалочванне зямель, акрэсліў ён:

— Для вызначэння зводнага паказчыка плошчы зямель, якія падвержаны розным відам дэградацыі глеб, існуе чатыры прамежковыя паказчыкі па пераважных відах дэградаваных зямель. Гэта сельскагаспадарчыя землі, які падвержаны воднай і ветравой эрозіі (556 тысяч гектараў, або 2,7 % адносна агульнай плошчы сушы Беларусі); сельскагаспадарчыя землі, якія падвергліся радыеактыўнаму забруджванню (834 тысячы гектараў, або 4 %); землі з дэградаванымі тарфянымі глебамі (313 тысяч гектараў, або 1,5 %); землі, якія забруджаны радыёнуклідамі і выбылі з сельскагаспадарчага абароту (245 тысяч гектараў, або 1,2 %).

У паўночнай і цэнтральнай частках краіны пераважае водная эрозія, якую выклікаюць талыя і ліўневыя воды, — праяўляецца на схілах у выглядзе змывання верхняй часткі глебавага покрыва.

Ветравая эрозія (або дэфляцыя) — пад'ём і перанос найдрабнейшых часцінак (дыяметрам да 1 мм) глебы ветрам, калі яго хуткасць дасягае значэння, пры якім яго разбуральная сіла перавышае сілу супрацьдэфляцыйнай устойлівасці глеб. Найбольш распаўсюджаны гэты працэс на поўдні і паўднёвым захадзе Беларусі, дзе знаходзяцца мінеральныя, лёгкія па грануламетрычным складзе і асушаныя тарфянабалотныя глебы.

— Праблема ветравой эрозіі сёння ўзмацняецца з-за змянення клімату, у прыватнасці, павелічэння паўта-ральнасці засух і засушлівых з'яў, асабліва ў паўднёвых і ўсходніх рэгіёнах, што вядзе да пагаршэння воднага рэжыму глеб, перасыхання ворных зямель, — удакладніў Юрый Шашко. — Штодзённая дэфляцыя назіраецца ў межах пэўнага ўчастка пры параўнальна невялікіх хуткасцях перамяшчэння паветраных мас — да 10 м/с. А пры ветры больш за 10-15 м/с узнікаюць пылавыя буры.

Найбольш рэагуюць на ступень эрозіі глебы прапашныя культуры, ураджайнасць якіх зніжаецца на лічбу ад 20 % да 60 %. Недабор ураджаю збожжавых і зернебабовых культур вагаецца ад 12 % да 40 %. Нават прадукцыйнасць мнагалетніх траў можа памяншацца на 5-30 %.

Каб зберагчы землі краіны ад дэфляцыі, вучоныя Інстытута глебазнаўства і аграхіміі НАН Беларусі рэкамендуюць наступнае.

Праводзіць у сельскагаспадарчых арганізацыях з вялікай колькасцю дэфляцыйна небяспечных зямель супрацьэразійную арганізацыю тэрыторыі, якая прадугледжвае правільнае размяшчэнне севазваротаў і ахоўных лясных пасадак.

На лёгкіх па грануламетрычным складзе пясчаных і супясчаных тарфяных Глебах уводзіць глебаахоўныя севазвароты з насычаннем культурамі, якія

характарызуюцца высокай супрацьэразійнай здольнасцю: шматгадовыя травы, азімыя збожжавыя культуры, занятыя па пары і прамежжавыя пажніўныя і сенакосныя пасевы.

Праектаванні і стварэнне, асабліва на тэрыторыі Палескага рэгіёна, на мінеральных лёгкіх тарфяных Глебах ахоўных лесаспадак, якія маюць выключную ролю ў назапашванні глебай вільгаці.

Укараненне вільгацезберагальных тэхналогій апрацоўкі глеб, якія заснаваныя на безадвальных прыёмах апрацоўкі з пакіданнем на паверхні глебы мульчы пасля ўборачных раслінных рэшткаў. Яны стануць экранам для выдзімання глебы, выпарэння вільгаці, а таксама будуць спрыяць утрыманню снегу і змяншэнню вясенняга паводкавага сцёку.

Уносіць арганічныя ўгнаенні на лёгкія пясчаныя і супясчаныя глебы, што забяспечыць станоўчы баланс гумусу: павысіць дэфляцыйную ўстойлівасць глеб і палепшыць вільгацеўтрымальную здольнасць.

Хоць праблема дэградацыі глеб (асабліва сельскагаспадарчых) у Беларусі існуе, закранае яна каля 10 % тэрыторыі, таму пакуль не варта казаць пра глабальнасць, аднак вырашаць яе трэба, а адсочваць гэтыя пытанні можна з дапамогай спадарожнікавых тэхналогій, упэўненыя эксперты.

Ірына СІДАРОК